

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

บทที่ 6 นี้เป็นการนำเสนอการสรุปภาพรวมของการวิจัยเรื่อง “จริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน” ตามลำดับต่อไปนี้

- 6.1 สรุปวิธีดำเนินการวิจัย
- 6.2 สรุปผลการวิจัยเชิงคุณภาพ
- 6.3 สรุปผลการวิจัยเชิงปริมาณ
- 6.4 อภิปรายผลการวิจัย
- 6.5 ข้อเสนอแนะในการวิจัย

6.1 สรุปวิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง จริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนมีวัตถุประสงค์เพื่อ

- 1) ศึกษาสภาพการปฏิบัติตามจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนในประเทศไทย
- 2) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติตามจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน
- 3) หาแนวทาง/มาตรการกำกับดูแลและส่งเสริมการปฏิบัติตามจริยธรรม

ในวิชาชีพสื่อมวลชน

- 4) นำเสนอกรอบจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน

การวิจัยนี้ดำเนินการนับตั้งแต่วันที่ 1 ธันวาคม 2553 - วันที่ 31 มีนาคม 2556 ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานเป็น 3 ขั้นตอน แต่ละขั้นตอน มีการกำหนดประชากร กลุ่มตัวอย่าง และวิธีการเก็บข้อมูลดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1: การศึกษาสภาพการปฏิบัติตามจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนประเภทต่างๆ ศึกษาปัญหา/อุปสรรคในการปฏิบัติตามจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน รวมทั้งการหาแนวทาง/มาตรการกำกับดูแลและส่งเสริมการปฏิบัติตามจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน

ผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษานี้ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อสารมวลชนและผู้บริหารองค์กรสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุกระจายเสียง สื่อโทรทัศน์ และสื่ออินเทอร์เน็ต ทำการคัดเลือกด้วยวิธีเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้บุคคลที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน จำนวน 20 คน เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การ

วิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพ อันจะนำไปสู่การออกแบบสอบถาม (questionnaires) สำหรับการสำรวจในขั้นตอนที่ 2 และการสร้างคำถามสำหรับการสัมภาษณ์กลุ่ม ในขั้นตอนที่ 3 ต่อไป

ขั้นตอนที่ 2: การสำรวจความคิดเห็นของสื่อมวลชนและประชาชนเกี่ยวกับการปฏิบัติตามจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน การหาแนวทาง/มาตรการกำกับดูแลและส่งเสริมการปฏิบัติตามจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน รวมทั้งประเด็นที่ควรกำหนดไว้เป็นจริยธรรมของสื่อมวลชน

ประชากรในการศึกษา ได้แก่ บุคลากรด้านสื่อสารมวลชนระดับผู้ปฏิบัติ และประชาชนทั่วประเทศ ในพื้นที่ภาคกลาง (กรุงเทพมหานคร) ภาคเหนือ (จังหวัดเชียงใหม่) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (จังหวัดขอนแก่น) ภาคตะวันออก (จังหวัดชลบุรี) และภาคใต้ (อ. หาดใหญ่ จังหวัดสงขลา) เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวเป็นศูนย์กลางของแต่ละภาคที่มีความเจริญทั้งในด้านเศรษฐกิจ การศึกษา และสังคม ตลอดจนมีการดำเนินกิจการสื่อสารมวลชนที่มีความหลากหลายและครอบคลุมมากที่สุดในทุกประเภท ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้นจำนวน 400 คน

วิธีการสุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (multistage sampling) เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม โดยให้กลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นต่างๆ เป็น 5 ระดับ คือมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาในขั้นตอนที่ 1 และ 2 ประกอบกับการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องมาสร้างกรอบการสัมภาษณ์กลุ่มในขั้นตอนที่ 3 ต่อไป

ขั้นตอนที่ 3: การสัมภาษณ์กลุ่มนักวิชาการและนักวิชาชีพสื่อมวลชน

ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ นักวิชาการและนักวิชาชีพสื่อมวลชนจาก สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุกระจายเสียง สื่อโทรทัศน์ และสื่ออินเทอร์เน็ต ทำการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่มีความเชี่ยวชาญ/ประสบการณ์เกี่ยวกับจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนทุกประเภท จำนวน 30 คน เก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์กลุ่ม (focus group interview) และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพ

6.2 สรุปผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อสารมวลชนและผู้บริหาร องค์กรสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุกระจายเสียง สื่อโทรทัศน์ และสื่ออินเทอร์เน็ต รวมทั้งการสัมภาษณ์กลุ่มนักวิชาการและนักวิชาชีพด้านสื่อสารมวลชน สามารถสรุปได้ตามประเด็นต่อไปนี้

6.2.1 สถานการณ์ด้านจริยธรรมสื่อในประเทศไทย

สถานการณ์ด้านจริยธรรมสื่อในประเทศไทย สามารถสรุปได้เป็น 6 ประเด็นต่อไปนี้

1) สถานการณ์โดยทั่วไปด้านจริยธรรมสื่อมวลชน 2) ความจำเป็นของการเป็นสมาชิกสมาคมวิชาชีพสื่อมวลชน 3) สถานการณ์เกี่ยวกับการไม่ปฏิบัติตามหรือการละเมิดจริยธรรม 4) สภาพการบังคับใช้จริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน 5) ผลกระทบของการละเมิดหรือการไม่ปฏิบัติตามจริยธรรมของสื่อมวลชน และ 6) การตรวจสอบและการบังคับใช้จริยธรรมของสื่อมวลชน

1) สถานการณ์โดยทั่วไปด้านจริยธรรมสื่อมวลชน

พบว่าสื่อมีปัญหาด้านจริยธรรมเพิ่มมากขึ้น เกิดจากการที่มีองค์กรสื่อเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะสื่อใหม่ และสื่อชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่ยังขาดองค์กรวิชาชีพรองรับอย่างเป็นทางการ ทำให้สื่อมวลชนเหล่านี้ยังไม่มีแนวทางในการกำกับดูแลที่ชัดเจน นอกจากนั้นยังมีปัญหาจากผู้ประกอบการและผู้ปฏิบัติภายใต้ระบบทุนนิยม มีการแทรกแซงทางการเมือง การขาดความรู้ด้านจริยธรรม และการขาดความเคร่งครัดในการกำกับดูแลกันเอง ปัญหาด้านจริยธรรมอาจเกิดจากความไม่รู้ของผู้ปฏิบัติงาน หรือผู้บริหารมีโอกาสตรวจสอบมากขึ้น อย่างไรก็ตาม สื่อมวลชนเองก็มีความพยายามในการที่จะพัฒนาจริยธรรมของตนเองด้วย

2) ความจำเป็นของการเป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน

พบว่าผู้ให้ข้อมูลมีทั้งเห็นด้วยและไม่เห็นด้วย โดยส่วนที่เห็นด้วยนั้นระบุว่า มีผลดีเพราะทำให้มีกฎระเบียบแบบแผน แต่สมาคมวิชาชีพต้องมีความเข้มแข็ง ไม่มีการเมือง พวกพ่อหรือผลประโยชน์มาเกี่ยวข้อง มิฉะนั้นสื่อก็จะไม่เข้มแข็งและอาจตกเป็นเครื่องมือของคนบางกลุ่มได้ อย่างไรก็ตาม ผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับการเข้าเป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพมีความกังวลว่าอาจกลายเป็นการเพิ่มอำนาจต่อรองหรือหาผลประโยชน์ได้

3) สถานการณ์เกี่ยวกับการไม่ปฏิบัติตาม หรือการละเมิดจริยธรรม

พบว่ากรณีที่สื่อมวลชนไม่ปฏิบัติตาม หรือละเมิดจริยธรรมมีสาเหตุมาจากความไม่มีเกณฑ์ด้านจริยธรรมที่ชัดเจน ซึ่งเป็นผลมาจากการขาดความใส่ใจด้านจริยธรรมอย่างจริงจังขององค์กรสื่อ ผู้ปฏิบัติงานสื่อไม่ให้ความสำคัญกับหลักเกณฑ์ด้านจริยธรรม การยึดแนวคิดในเรื่องการกำกับดูแลตนเอง การไม่มีกฎหมายและไม่มีสมาคมที่เข้ามาดูแล นอกจากนั้นการละเมิด

จริยธรรมอาจเกิดจากการดำเนินธุรกิจสื่อบนทุนนิยม ทำให้สื่อคำนึงถึงรายได้หรือผลตอบแทนเชิงธุรกิจมากกว่าความถูกต้อง รวมถึงการถูกแทรกแซงทางธุรกิจจนอาจทำให้สื่อขาดจริยธรรมได้

4) สภาพการบังคับใช้จริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน

พบว่าสภาพการบังคับใช้จริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนมี 2 กรณี คือ 1) กรณีที่สื่อมวลชน เป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพอยู่แล้ว เมื่อสมาชิกไม่ปฏิบัติตามจริยธรรม ก็จะมีการฟ้องร้อง ร้องเรียน และจะมีการสอบสวน แต่ส่วนใหญ่ไม่อาจควบคุมตนเองได้ เพราะมีความสัมพันธ์และเกรงใจกันเอง และ 2) กรณีที่สื่อมวลชนยังไม่ได้เป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพ โดยเฉพาะสื่อที่เกิดขึ้นใหม่ ควรมีการใช้ระเบียบหรือกฎหมายรองรับให้มีองค์กรวิชาชีพรับผิดชอบกำกับดูแลด้วย

5) ผลกระทบของการละเมิด หรือการไม่ปฏิบัติตามจริยธรรมของสื่อมวลชน

พบว่าผลกระทบหรือการไม่ปฏิบัติตามจริยธรรมมีผลกระทบใน 3 ส่วนหลักๆ คือ 1) ด้านประชาชน เพราะสื่อมีอิทธิพลต่อความคิดของผู้อ่าน/ผู้ชม/ผู้ฟัง/ประชาชนในฐานะที่เป็น ผู้รับสื่อหรือประเด็นสาร 2) ด้านสังคม เพราะสื่อช่วยให้ข่าวสารแพร่กระจายอย่างรวดเร็วจึงทำให้มีผลกระทบต่อสังคมในวงกว้างได้ง่าย และ 3) ด้านตัวสื่อเอง เพราะการขาดจริยธรรมทำให้สื่อขาดความน่าเชื่อถือ

6) การตรวจสอบและการบังคับใช้จริยธรรมของสื่อมวลชน

พบว่าในองค์กรสื่อส่วนใหญ่จะมีการตรวจสอบการปฏิบัติงานของคนอยู่แล้ว แต่ไม่ค่อยเคร่งครัดนัก และมักจะตรวจสอบเมื่อมีการร้องเรียนเท่านั้น และเนื่องจากจริยธรรมเป็นเรื่องของนามธรรม การตรวจสอบจึงยังคงไม่ชัดเจนเพียงพอ ทั้งยังมีระบบพรรคพวก ระบบอุปถัมภ์ และมีความเกรงใจกันระหว่างสื่อด้วยกัน และกฎหมายก็ไม่ได้มีบทบัญญัติบังคับ ยกเว้นแต่จะใช้วิธีการพิจารณาร่วมกับทางกฎหมาย อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลส่วนหนึ่งสนับสนุนกลไกของการตรวจสอบควบคุมจริยธรรมสื่อมวลชน

ผลการวิจัยที่กล่าวมาในข้อ 6.2.1 ข้างต้นสามารถนำไปตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 เรื่องการศึกษาสภาพการปฏิบัติตามจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนในประเทศไทยได้

6.2.2 ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติตามจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน

การวิจัยนี้พบว่ามียุทธศาสตร์ที่เป็นปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติตามจริยธรรมของสื่อมวลชนมีอยู่ 4 ประการ คือ 1) ด้านเจ้าของทุน ธุรกิจรวมไปถึงผู้ปฏิบัติงาน 2) ด้านการเมือง 3) ด้านภาครัฐ และ 4) ด้านภาคประชาชน

1) ปัญหาอุปสรรคด้านเจ้าของทุน

ธุรกิจถือว่าเป็นปัญหาหลักที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะมีส่วนสำคัญในการกำหนดโครงสร้าง ทิศทาง เนื้อหา และบทบาทต่างๆ ของสื่อมวลชน จนอาจทำให้สื่อขาดการคำนึงถึงจริยธรรม เนื่องจากมุ่งไปที่ระบบทุนมากกว่าความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งอำนาจของทุนนี้สามารถส่งผลกระทบไปถึงระดับผู้ปฏิบัติงานสื่อมวลชนได้

2) ปัญหาอุปสรรคด้านการเมือง

การเมืองมีความสัมพันธ์กับจริยธรรมสื่อใน 2 ลักษณะ คือ 1) การแทรกแซงสื่อเพื่อผลประโยชน์หรืออำนาจแก่ฝ่ายตน รวมถึงการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างกัน และ 2) ความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นเจ้าของสื่อกับการเป็นนักการเมือง

3) ปัญหาอุปสรรคด้านภาครัฐ

ภาครัฐมีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตามจริยธรรมสื่อมวลชนในเชิงนโยบาย ซึ่งส่วนใหญ่รัฐจะเป็นผู้กำหนดโดยไม่คำนึงถึงความเป็นจริง หรือในทางปฏิบัติ รัฐไม่ได้ให้การสนับสนุนและส่งเสริมอย่างต่อเนื่องจริงจัง หรือบางครั้งสื่อก็มีการเผชิญกับอำนาจรัฐ

4) ปัญหาอุปสรรคด้านประชาชน

ปัญหาและอุปสรรคด้านประชาชนคือการที่ประชาชนขาดความรู้เท่าทันสื่อ และขาดการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานที่ของสื่อมวลชน จึงไม่สนใจในประเด็นเชิงจริยธรรมของสื่อมากเท่าที่ควร

ผลการวิจัยที่กล่าวมาในข้อ 6.2.2 ข้างต้นสามารถนำไปตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 เรื่องการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติตามจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนได้

6.2.3 แนวทางการควบคุมจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน

แนวทางการควบคุมจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนสามารถสรุปได้เป็น 3 แนวทาง ได้แก่ 1) การควบคุมตนเองเชิงจริยธรรม 2) การสร้างกรอบจริยธรรมร่วมกัน หรือแยกกันตามแขนงวิชาชีพสื่อ และ 3) การแยกจริยธรรมวิชาชีพตามลักษณะของสื่อกระแสหลัก สื่อกระแสรอง สื่อมวลชนส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค

1) การควบคุมตนเองเชิงจริยธรรม

ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่า ควรให้ความสำคัญกับความรับผิดชอบ และการควบคุมหรือการตรวจสอบตนเอง เพราะสื่อย่อมมีความเข้าใจในธรรมชาติของสื่อด้วยกันเอง มากกว่าผู้อื่น นอกจากนั้น ผู้ให้ข้อมูลบางส่วนมีความเห็นว่าต้องใช้สังคมควบคุมด้วย อย่างไรก็ตาม การกำกับดูแลตนเองมักจะมีปัญหาด้านการบังคับหรือการลงโทษ จึงมักเป็นการขอความร่วมมือ มากกว่าการกำกับดูแลกัน เมื่อเกิดความผิดพลาดจะทำการตักเตือนกันและขอความร่วมมือ นอกจากนั้น การควบคุมตนเองเชิงจริยธรรมควรปราศจากการแทรกแซงของภาครัฐ โดยภาครัฐควรมีบทบาทในฐานะเป็นผู้สนับสนุนและอำนวยความสะดวก

2) การสร้างกรอบจริยธรรมร่วมกัน หรือแยกกันตามแขนงวิชาชีพสื่อ

ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นด้วยกับ 2 แนวทาง คือ 1) ควรมีการสร้างจริยธรรมร่วมกันเป็นหนึ่งเดียว 2) ควรมีการสร้างจริยธรรมหลักและมีจริยธรรมย่อยแยกตามแขนงวิชาชีพ ผู้ให้ข้อมูลที่มีแนวคิดควรมีการสร้างจริยธรรมร่วมกันเป็นหนึ่งเดียว ให้เหตุผลว่าจะทำให้สื่อมวลชนมีจุดยืนที่แน่นอนตรงกัน แต่ที่สำคัญคือจริยธรรมต้องสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ส่วนผู้ให้ข้อมูลที่เห็นว่าควรมีการสร้างจริยธรรมหลักและมีจริยธรรมย่อย กล่าวว่าธรรมชาติของสื่อแต่ละประเภทมีความแตกต่างกัน และเนื้อหาข่าวสารเดียวกันที่ถูกนำไปเผยแพร่ในรูปแบบสื่อที่แตกต่างกันควรใช้วิจารณญาณและการกำกับดูแลที่แตกต่างกันด้วย อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่าไม่ควรมีการแยกกันในลักษณะของประเภทสื่อกระแสหลักและกระแสรอง หรือประเภทสื่อส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

ผลการวิจัยที่กล่าวมาในข้อ 6.2.3 ข้างต้นสามารถนำไปตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 เรื่องแนวทาง/มาตรการกำกับดูแลและส่งเสริมการปฏิบัติตามจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนได้ และยังสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางกำหนดกรอบจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 4 ได้

6.2.4 มาตรการป้องกัน กำกับดูแล และส่งเสริมจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน

มาตรการป้องกัน กำกับดูแล และส่งเสริมจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนนั้น สามารถสรุปได้เป็น 3 ประเด็น ได้แก่ 1) หน่วยงาน/องค์กรที่ควรมีบทบาทในการส่งเสริมจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน 2) แนวทางการป้องกันและลงโทษผู้ฝ่าฝืนจริยธรรม และ 3) แนวทางการพัฒนาจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน

1) หน่วยงาน/องค์กรที่ควรมีบทบาทในการส่งเสริมจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน

ผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นว่าหน่วยงานทุกภาคส่วนควรมีส่วนเกี่ยวข้อง โดยรัฐควรเป็นหน่วยงานหลักในการส่งเสริมจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนควบคู่ไปกับองค์กรสื่อมวลชนและองค์กรธุรกิจสื่อ รวมทั้งสถาบันการศึกษาในฐานะที่เป็นผู้สอนและผลิตนักสื่อสารมวลชนก็ต้องมีบทบาทในการสอดแทรกเรื่องจริยธรรมสื่อมวลชนในหลักสูตรการศึกษาด้วย นอกจากนี้ ภาคประชาสังคม ชุมชนและผู้บริโภคสื่อก็ควรมีบทบาทสำคัญในการทำหน้าที่ตรวจสอบและสะท้อนประเด็นจริยธรรมของสื่อด้วยเช่นเดียวกัน

2) แนวทางการป้องกันและลงโทษผู้ฝ่าฝืนจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน

ผู้ให้ข้อมูลได้มีการเสนอแนวทางในการป้องกันการฝ่าฝืนจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนใน 4 ลักษณะคือ 1) การให้ความรู้และรณรงค์ปลูกจิตสำนึกเจ้าของสื่อและผู้ปฏิบัติให้ตระหนักถึงความสำคัญของจริยธรรม และมีการปรับเปลี่ยนวิธีการทำงาน 2) การออกกฎหมายและระเบียบต่างๆ เพื่อช่วยในการกำกับดูแล 3) การรณรงค์ ส่งเสริม และมีมาตรการจูงใจ และ 4) การใช้กลไกทางสังคม ส่วนการลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืนจริยธรรมนั้นจะต้องใช้ความเข้มแข็งไม่ประนีประนอม ทั้งนี้ มาตรการป้องกันและลงโทษทุกระดับต้องกระทำอย่างจริงจัง

3) แนวทางการพัฒนาจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน

ผู้ให้ข้อมูลได้เสนอแนวทางในการพัฒนาจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนที่หลากหลาย เช่น การอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับจริยธรรมทั้งเจ้าของและผู้ปฏิบัติงาน การออกกฎระเบียบข้อบังคับ การรณรงค์ให้สื่อมวลชนได้เข้าเป็นสมาชิกสมาคมวิชาชีพ การให้ประชาชนรู้เท่าทันและรู้จักการตรวจสอบสื่อ นอกจากนี้ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญอย่างจริงจัง ส่วนภาครัฐควรให้อิสระและควรให้การสนับสนุนด้วย

ผลการวิจัยที่กล่าวมาในข้อ 6.2.4 ข้างต้นสามารถนำไปตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 เรื่องแนวทาง/มาตรการกำกับดูแลและส่งเสริมการปฏิบัติตามจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนได้ และยังสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางกำหนดกรอบจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 4 ได้

สำหรับการสรุปข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มนักวิชาการและนักวิชาชีพสื่อมวลชน 4 กลุ่ม ได้แก่กลุ่มสื่อหนังสือพิมพ์ กลุ่มสื่อวิทยุกระจายเสียง กลุ่มสื่อโทรทัศน์ และกลุ่มสื่ออินเทอร์เน็ตนั้น สามารถสรุปได้ดังนี้

1) จริยธรรมวิชาชีพด้านสื่อหนังสือพิมพ์

ปัญหาและอุปสรรคที่พบคือ สมาคมและองค์กรวิชาชีพที่เกี่ยวข้องไม่มีบทบาทที่ชัดเจน ไม่มีอำนาจในการลงโทษ มีแต่การขอความร่วมมือ นอกจากนั้น ผู้ประกอบการวิชาชีพไม่มีความเป็นมืออาชีพ (professional) มากพอ หลายครั้งที่ผู้สื่อข่าวมีจิตสำนึกในเรื่องจริยธรรม แต่โครงสร้างใหญ่คือตัวองค์กรสื่อไม่ได้วางระบบให้มีการปกป้องผู้สื่อข่าวในเรื่องนี้ เน้นการทำข่าวให้ขายได้ก่อนในขณะที่ประเด็นเรื่องจริยธรรมเป็นเรื่องรอง การใช้หลักกำกับดูแลตนเองมีปัญหา คือทั้งสื่อที่เป็นตัวบุคคล และสื่อที่เป็นองค์กรไม่กำกับดูแลตนเอง

วิธีการกำกับดูแลและการลงโทษนั้นทำได้สองด้าน คือ วิธีการทางปกครอง กับวิธีการทางกฎหมาย บางครั้งผู้เสียหายที่ได้รับผลกระทบจากสื่อมวลชนก็ไม่มีทางฟ้องร้องด้วยเหตุของข้อจำกัดในเรื่องทุนทรัพย์ หรือเห็นว่าเป็นการเสียเวลา ดังนั้นองค์กรสื่อและเจ้าของสื่อจะต้องกล้าเซ็นเซอร์ตัวเองและคนของตัวเอง โดยเฉพาะเรื่องที่ผิดจริยธรรมหรือจรรยาบรรณ การกำกับดูแลที่ควรจะเป็นไปคือการกำกับดูแลร่วมกัน (co-regulation) ระหว่างภาครัฐ องค์กรสื่อ และสาธารณชน

2) จริยธรรมวิชาชีพด้านสื่อวิทยุกระจายเสียง

ปัจจุบันนี้ผู้จัดรายการวิทยุให้ความสำคัญตามความต้องการของนายทุนมากกว่าจริยธรรมที่ควรจะมีในฐานะที่เป็นสื่อมวลชน ปัจจุบันมีการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียงเป็นจำนวนมากและหลากหลายประเภท ทำให้ผู้จัดรายการไม่สนใจที่จะควบคุมหรือตรวจสอบด้านจริยธรรมของตนหรือของผู้จัดรายการอื่นๆ เพราะขณะนี้ยังไม่มีมาตรการทางกฎหมายที่ชัดเจนในการควบคุม อาศัยเพียงมาตรการว่ากล่าวตักเตือน หรือกระแสดอรับจากผู้ฟังและกระแสสังคมซึ่งไม่มีประสิทธิภาพนัก

ผู้จัดรายการวิทยุควรเริ่มจากตัวเอง โดยใช้จริยธรรมที่มีในชีวิตประจำวันเป็นหลัก นำมาใช้ในวิชาชีพด้วย มาตรการป้องกัน การดูแล และการลงโทษ สามารถแบ่งเป็นระดับต่างๆ คือ เริ่มจากระดับว่ากล่าวตักเตือนของผู้จัดรายการด้วยกันผ่านสมาคมนักจัดรายการ ระดับการกำกับดูแลตามมาตรการทางกฎหมาย จนถึงระดับสังคม คือ กระแสสังคมจากผู้ฟังและสังคมร่วมกัน ตรวจสอบ ดูแล และเรียกร้องให้ผู้จัดรายการสนใจในจริยธรรมของตนเอง

3) จริยธรรมวิชาชีพด้านสื่อโทรทัศน์

สื่อโทรทัศน์มุ่งทำเพื่อประโยชน์ทางธุรกิจสนองผู้ชมระดับล่าง แต่ก็สามารถ สอดแทรกประโยชน์ให้กับสังคมได้ ปัจจุบันสื่อโทรทัศน์มีการถ่ายทอดรายละเอียดที่ไม่สมควร ทำให้เกิดการเลียนแบบที่ไม่เหมาะสม ทั้งยังมีการเสนอข่าวรุนแรง เช่น ข่าวอาชญากรรม ดังนั้น ครอบครัวยุคใหม่ควรช่วยกันกรอง บางครั้งนักข่าวทำตัวเป็นบุคคลในข่าวเอง ทำเกินบทบาทหน้าที่ เช่น ทำตัวเป็นตัวแทนประชาชน เป็นตัวกลางเจรจาแทนรัฐบาล ทำตัวเป็นกลุ่มอำนาจ

ผู้ปกครองควรกลั่นกรองชี้แนะให้กับเด็กและเยาวชน ควรมีองค์กรกลางมาจัดทำ มาตรฐานเพื่อใช้เป็นหลักเกณฑ์การปฏิบัติ ซึ่งหลักการการตรวจสอบจากคณะกรรมการบริหาร วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ (กบว.) แบบเดิมยังเป็นสิ่งจำเป็น ควรให้นักวิชาชีพ/ผู้เชี่ยวชาญ/ ผู้ปฏิบัติงานเข้าร่วมในการพิจารณาหรือจัดทำกฎระเบียบ/มาตรฐานให้เหมาะสม ผู้ประกาศควรมี มาตรฐานกลาง โดย กสทช. จัดการให้แล้วมีการควบคุมโดยองค์กรวิชาชีพ

4) จริยธรรมวิชาชีพด้านสื่ออินเทอร์เน็ต

การสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตมีลักษณะเป็นการแบ่งปันข้อมูล ในลักษณะสังคมเครือข่าย จึงเป็นช่องทางการสื่อสารที่ง่ายและรวดเร็ว รวมถึงมีความเป็นส่วนตัวในการสื่อสาร ทำให้มีความ ชับซ้อนยากแก่การแยกแยะและตรวจสอบจริยธรรมของแต่ละบุคคล

สถาบันครอบครัวที่ถือเป็นสังคมใกล้ชิดตัว ต้องช่วยปลูกฝังเรื่องจริยธรรมควบคู่ไปกับ สถาบันการศึกษาในฐานะที่เป็นผู้สอนและผลิตนักสื่อสารมวลชน การควบคุมจริยธรรมสื่อ อินเทอร์เน็ตควรใช้แนวคิดในเรื่องการกำกับดูแล โดยวิธีการผสมผสานระหว่างการกำกับดูแล ตนเอง และการกำกับดูแลกันระหว่างสื่อและการใช้มาตรการทางกฎหมาย เพื่อให้เกิดความเป็น รูปธรรมที่ชัดเจนและสามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าที่ผ่านมา

6.3 สรุปผลการวิจัยเชิงปริมาณ

6.3.1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 228 คน คิดเป็นร้อยละ 57.00 เพศชาย จำนวน 172 คน คิดเป็นร้อยละ 43.00 ส่วนใหญ่มีอายุ 21 - 30 ปี จำนวน 167 คน คิดเป็นร้อยละ 41.75 รองลงมา มีอายุ 31 - 40 ปี จำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 22.00 และ มีอายุ 41-50 ปี จำนวน 81 คน คิดเป็นร้อยละ 20.25 ส่วนใหญ่มีรายได้ 10,001 – 20,000 บาท จำนวน 171 คน คิดเป็นร้อยละ 42.75 รองลงมา มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท จำนวน 107 คน คิดเป็นร้อยละ 26.75 มีรายได้ 20,001 – 30,000 บาท จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 15.00 ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 261 คน คิดเป็นร้อยละ 65.25 มีการศึกษาระดับปริญญาโท จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 14.25 มีการศึกษาระดับมัธยมปลาย/ปวช. จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 9.50 ส่วนด้านอาชีพนั้น ผู้ตอบแบบสอบถามมีอาชีพเป็นสื่อมวลชนจำนวน 200 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 และประชาชนจำนวน 200 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 โดยประชาชนส่วนใหญ่เป็นพนักงาน/ลูกจ้างเอกชน จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 17.00 มีอาชีพรับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 12.25 นักเรียน/นักศึกษา จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 11.00 และประกอบธุรกิจ/เจ้าของกิจการ จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 6.75

6.3.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของสื่อมวลชนในปัจจุบัน

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นโดยรวมต่อการปฏิบัติงานของสื่อมวลชนในปัจจุบันทั้ง 33 ประเด็นในระดับมาก เช่นเดียวกับความคิดเห็นของกลุ่มสื่อมวลชน และกลุ่มประชาชน (ค่าเฉลี่ย 3.42, 3.41 และ 3.44 ตามลำดับ)

เมื่อจำแนกเป็นรายประเด็นแล้ว พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามโดยรวมมีความคิดเห็นระดับมากใน 18 ประเด็น ได้แก่ สื่อมักนำเสนอข้อเท็จจริงอย่างตรงไปตรงมาและรอบด้าน (ค่าเฉลี่ย 3.52) สื่อมักนำเสนอข้อมูลเพื่อประโยชน์สาธารณะ (ค่าเฉลี่ย 3.70) สื่อมักนำเสนอข้อมูลเกินความเป็นจริงเพื่อสร้างความสนใจ (ค่าเฉลี่ย 3.59) สื่อมักมีการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูลที่นำเสนอ (ค่าเฉลี่ย 3.55) สื่อมักเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายหรือผู้ถูกพาดพิงได้ชี้แจงข้อเท็จจริง (ค่าเฉลี่ย 3.42) สื่อมักช่วยปกป้องสิทธิมนุษยชนโดยเฉพาะ เด็ก สตรี และผู้ด้อยโอกาส (ค่าเฉลี่ย 3.58) สื่อนำเสนอข้อมูลอย่างระมัดระวัง เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย (ค่าเฉลี่ย 3.53) สื่อวิทยุและโทรทัศน์มักนำเสนอเรื่องราวทางเพศ ความรุนแรง ในช่วงเวลาที่ไม่เหมาะสมกับเด็ก (ค่าเฉลี่ย 3.59) สื่อมักใช้อินเทอร์เน็ตนำเสนอข้อมูลโดยไม่คำนึงถึงความเสี่ยงภัยกับผู้อื่นหรือสังคม (ค่าเฉลี่ย 3.77) สื่อหรือ

ข้อมูลข่าวสารทางอินเทอร์เน็ตมีความน่าเชื่อถือน้อย (ค่าเฉลี่ย 3.60) ข้อมูลและภาพข่าวในอินเทอร์เน็ตมักถูกสื่อแต่งเติม/ตัดแปลงจนคลาดเคลื่อนกับความเป็นจริง (ค่าเฉลี่ย 3.60) สื่อมักใช้อินเทอร์เน็ตในการนำเสนอภาพลามกอนาจาร/ความรุนแรงมากกว่าหนังสือพิมพ์/โทรทัศน์ (ค่าเฉลี่ย 3.87) สื่อมักใช้อินเทอร์เน็ตนำเสนอความคิดเห็นส่วนตัวมากเกินไป (ค่าเฉลี่ย 3.94) สื่อมักใช้อินเทอร์เน็ตนำเสนอข้อมูลโดยขาดการกลั่นกรองข้อเท็จจริงและตรวจสอบแหล่งที่มา (ค่าเฉลี่ย 3.79) สื่อมักรักษาสมดุลหรือประนีประนอมระหว่างประโยชน์ของเจ้าของสื่อและความเป็นวิชาชีพตน (ค่าเฉลี่ย 3.57) สื่อมักรักษาสมดุลระหว่างประโยชน์ของเจ้าของสื่อและของประชาชนได้ (ค่าเฉลี่ย 3.43) สื่อส่วนใหญ่คำนึงประโยชน์ของประชาชนและสาธารณะเป็นหลัก (ค่าเฉลี่ย 3.54) และผู้ปฏิบัติงานด้านสื่อส่วนมากมีความเคร่งครัดในจริยธรรมวิชาชีพ (ค่าเฉลี่ย 3.41)

ผู้ตอบแบบสอบถามโดยรวมมีความคิดเห็นระดับปานกลางใน 15 ประเด็น ได้แก่ สื่อมักนำเสนอข้อมูลที่เป็นกลางและเป็นธรรมกับทุกฝ่าย (ค่าเฉลี่ย 3.36) สื่อมักนำเสนอข้อมูลด้วยความลำเอียง แบ่งฝ่ายและมีอคติ (ค่าเฉลี่ย 3.23) สื่อส่วนมากไม่สอดคล้องความคิดเห็นส่วนตัวในการนำเสนอข้อมูล (ค่าเฉลี่ย 3.18) สื่อมักจะแก้ไขทันทีเมื่อมีการนำเสนอข้อมูลผิดพลาด (ค่าเฉลี่ย 3.29) สื่อมักช่วยปกปิดชื่อ ภาพและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้เสียหาย (ค่าเฉลี่ย 3.37) สื่อมักนำเสนอข้อมูลในลักษณะของการละเมิดศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ (ค่าเฉลี่ย 3.03) สื่อมักมีการคัดลอกข้อมูลกันโดยไม่บอกที่มา (ค่าเฉลี่ย 3.26) สื่อหนังสือพิมพ์มักเสนอเนื้อหา อูจา ลามก อนาจาร รุนแรงน่าหวาดเสียวโดยไม่คำนึงถึงสาธารณชน (ค่าเฉลี่ย 3.31) สื่อโทรทัศน์มักเสนอเนื้อหาอูจา ลามกอนาจาร รุนแรง น่าหวาดเสียวโดยไม่คำนึงถึงสาธารณชน (ค่าเฉลี่ย 3.01) ข้อมูลในอินเทอร์เน็ตมีความถูกต้องน่าเชื่อถือเท่ากับสื่ออื่นๆ (ค่าเฉลี่ย 2.91) สื่อส่วนมากมักละเลยจรรยาบรรณหรือจริยธรรมของวิชาชีพ (ค่าเฉลี่ย 3.17) สื่อมักมีการอวดอ้างตำแหน่งหน้าที่เพื่อเรียกร้องสิทธิพิเศษหรือผลประโยชน์โดยมิชอบ (ค่าเฉลี่ย 3.23) สื่อมักช่วยปกป้องความผิดของสื่อด้วยกัน (ค่าเฉลี่ย 3.24) เจ้าของ/ผู้ประกอบการด้านสื่อส่วนมากมีความเคร่งครัดในจริยธรรมวิชาชีพ (ค่าเฉลี่ย 3.26) องค์กร/สถาบันด้านสื่อส่วนมากมีความเคร่งครัดและเอาใจใส่จริงในการกำกับดูแลจริยธรรมสื่อมวลชน (ค่าเฉลี่ย 3.34)

6.3.3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติ/ควบคุมจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นโดยรวมต่อปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติ/ควบคุมจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนทั้ง 16 ประเด็นในระดับมาก เช่นเดียวกับความคิดเห็นของกลุ่มสื่อมวลชน และกลุ่มประชาชน (ค่าเฉลี่ย 3.73, 3.75 และ 3.70 ตามลำดับ)

เมื่อจำแนกเป็นรายประเด็นแล้ว พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามโดยรวมมีความคิดเห็นระดับมากใน 15 ประเด็น ได้แก่ สมาคมวิชาชีพสื่อมวลชนส่วนใหญ่ไม่ลงโทษผู้ทำผิด/ฝ่าฝืนจริยธรรมอย่างจริงจัง (ค่าเฉลี่ย 3.56) ผู้ประกอบกิจการ/เจ้าของสื่อมักคำนึงถึงความอยู่รอดและผลประโยชน์ของตนจนละเลยจริยธรรมในการทำหน้าที่สื่อ (ค่าเฉลี่ย 3.59) สื่อมักมีความสัมพันธ์และเกรงใจกัน จึงไม่ตรวจสอบการทำงานระหว่างสื่อด้วยกัน (ค่าเฉลี่ย 3.50) สื่อมักจะยอมปฏิบัติตามหากมีการร้องขอจากทางการเมือง (ค่าเฉลี่ย 3.72) การไม่มีองค์กรวิชาชีพรองรับที่ถูกต้องทำให้สื่อขาดแนวทางในการกำกับดูแลที่ชัดเจน ส่งผลถึงความรับผิดชอบในการผลิตและนำเสนอเนื้อหา (ค่าเฉลี่ย 3.72) ปัจจัยด้านความแตกต่างและความตระหนักส่วนบุคคลส่งผลให้ผู้ปฏิบัติงานด้านสื่อมีจริยธรรมแตกต่างกัน (ค่าเฉลี่ย 3.78) ผู้บริโภคสื่อยังขาดความตระหนักและความสนใจในการตรวจสอบหรือการรู้เท่าทันสื่อ (ค่าเฉลี่ย 3.88) องค์กรสื่อ/สมาคมวิชาชีพสื่อไม่มีเกณฑ์ด้านจริยธรรมที่ชัดเจน ทำให้เจ้าของหรือผู้ปฏิบัติงานด้านสื่อไม่ให้ความสำคัญในเรื่องจริยธรรม (ค่าเฉลี่ย 3.41) สื่อมีความหลากหลายแขนง และมีองค์กรวิชาชีพเฉพาะของตนเองที่เป็นอิสระ ทำให้ขาดความเป็นเอกภาพในการกำกับ ควบคุมดูแลซึ่งกันและกัน (ค่าเฉลี่ย 3.65) การที่สื่อมวลชนไม่ถูกบังคับให้ต้องเข้าเป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพ ทำให้เป็นช่องว่างในการที่ไม่ถูกตรวจสอบหรือถูกควบคุมกำกับดูแล (ค่าเฉลี่ย 3.64) สื่อที่ขาดจริยธรรมทำให้เกิดผลกระทบต่อประชาชน เช่น ทำให้มีการเข้าใจผิด หรือถูกชักจูงหรือโน้มน้าวใจได้ (ค่าเฉลี่ย 3.95) สื่อที่ขาดจริยธรรมส่งผลกระทบต่อสื่อเองขาดความน่าเชื่อถือและความไว้วางใจจากประชาชน (ค่าเฉลี่ย 4.07) กระบวนการตรวจสอบจริยธรรมสื่อมักไม่ค่อยเคร่งครัด เพราะมักจะตรวจสอบเมื่อมีการร้องเรียนเท่านั้น (ค่าเฉลี่ย 4.00) จริยธรรมเป็นเรื่องของนามธรรม การตรวจสอบจริยธรรมสื่อจึงทำได้ยากและยังคงไม่ชัดเจน (ค่าเฉลี่ย 3.71) เจ้าของทุนและธุรกิจมีส่วนในการกำหนดทิศทางเนื้อหา โครงสร้างและบทบาทของสื่อ จนอาจกระทบต่อจริยธรรมของสื่อได้ (ค่าเฉลี่ย 3.88) ส่วนประเด็นผู้ประกอบวิชาชีพสื่อนั้นการทำงานเพื่อประโยชน์ของตนเองและพวกพ้อง ผู้ตอบแบบสอบถามโดยรวมมีความคิดเห็นในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.39)

6.3.4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับมาตรการป้องกัน การลงโทษ และการกำกับดูแลจริยธรรมของสื่อมวลชน

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นโดยรวมต่อมาตรการป้องกัน การลงโทษ และการกำกับดูแลจริยธรรมของสื่อมวลชน ทั้ง 18 ประเด็นในระดับมาก เช่นเดียวกับความคิดเห็นของกลุ่มสื่อมวลชน และกลุ่มประชาชน (ค่าเฉลี่ย 4.04, 4.12 และ 3.95 ตามลำดับ)

เมื่อจำแนกเป็นรายประเด็นแล้ว พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามโดยรวมมีความคิดเห็นระดับมากใน 14 ประเด็น ได้แก่ การควบคุมจริยธรรมสื่อ ควรให้สื่อกำกับดูแลตนเองก่อน (ค่าเฉลี่ย 3.98) การควบคุมจริยธรรมสื่อ สื่อควรมีการกำกับดูแลระหว่างสื่อด้วยกันเอง (ค่าเฉลี่ย 3.95) การควบคุมจริยธรรมสื่อ ควรใช้มาตรการทางกฎหมาย (ค่าเฉลี่ย 3.93) การควบคุมจริยธรรมสื่อ ควรใช้แนวคิดแบบผสมผสานระหว่างการกำกับดูแลตนเอง การกำกับดูแลกันระหว่างสื่อ และการใช้มาตรการทางกฎหมาย (ค่าเฉลี่ย 4.03) สื่อควรอยู่ภายใต้สมาคมวิชาชีพของตนเอง เพื่อที่จะได้มีการกำกับดูแลจริยธรรมอย่างจริงจัง (ค่าเฉลี่ย 3.99) องค์กรที่ทำหน้าที่กำกับดูแลด้านจริยธรรมสื่อควรมีองค์กรเดียว เพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพและมีความเข้มแข็งในการกำกับดูแล (ค่าเฉลี่ย 3.99) เมื่อสื่อเกิดความผิดพลาดหรือมีปัญหาเชิงจริยธรรม ควรดักเตือนและขอความร่วมมือมากกว่าการใช้การกำกับดูแลกันเอง (ค่าเฉลี่ย 3.70) ภาครัฐไม่ควรแทรกแซงการตรวจสอบจริยธรรมของสื่อ ควรเป็นเพียงผู้สนับสนุนและอำนวยความสะดวกเท่านั้น (ค่าเฉลี่ย 3.99) หลักการกำกับดูแลจริยธรรมควรมีความแตกต่างกันไปตามประเภทของสื่อ (ค่าเฉลี่ย 4.04) สื่อทั้งกระแสหลักและกระแสรอง รวมถึงสื่อที่อยู่ในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคควรยึดถือหลักจริยธรรมเดียวกันมากกว่าการมีจริยธรรมเฉพาะประเภท (ค่าเฉลี่ย 3.84) เจ้าของทุน ธุรกิจ ควรให้อิสระแก่ผู้ปฏิบัติในการทำงานของสื่อ เพราะการแทรกแซงอาจมีผลกระทบต่อจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม (ค่าเฉลี่ย 4.10) ภาครัฐควรมีบทบาทในการกำหนดจริยธรรมเชิงนโยบายที่คำนึงถึงความเป็นจริง ตลอดจนการสนับสนุนและส่งเสริมอย่างต่อเนื่องจริงจัง (ค่าเฉลี่ย 3.86) หน่วยงานด้านสื่อควรมีการณรงค์ให้สื่อมวลชนได้เข้าเป็นสมาชิกสมาคมวิชาชีพเพื่อให้สามารถกำกับดูแล และมีแนวปฏิบัติด้านจริยธรรมที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน (ค่าเฉลี่ย 4.08) องค์กรวิชาชีพสื่อ หน่วยงานภาครัฐและสถาบันการศึกษาควรมีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับจริยธรรมทั้งเจ้าของ ผู้ประกอบกิจการ และผู้ปฏิบัติงานสื่อในรูปแบบต่างๆ อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ (ค่าเฉลี่ย 4.14)

ผู้ตอบแบบสอบถามโดยรวมมีความคิดเห็นระดับมากที่สุด ใน 4 ประเด็น ได้แก่ องค์กรด้านสื่อควรมีจุดยืนด้านจริยธรรมที่ชัดเจนตรงกัน สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง (ค่าเฉลี่ย 4.23) ประชาชนควรมีส่วนร่วม รู้เท่าทัน และตรวจสอบจริยธรรมสื่อโดยการสะท้อนความคิดเห็นไปยังสื่อต่างๆ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (ค่าเฉลี่ย 4.22) สถาบันการศึกษาในฐานะที่เป็นผู้สอนและผลิตนักสื่อสารมวลชนควรมีบทบาทในการสอดแทรกให้ความสำคัญเรื่องจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษา (ค่าเฉลี่ย 4.36) และองค์กรสื่อควรมีการเปิดศูนย์ร้องเรียนรับปัญหา รวมถึงการกำหนดกลไกแก้ไขจริยธรรมอย่างชัดเจน (ค่าเฉลี่ย 4.24)

6.3.5 ความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นที่ควรถูกกำหนดไว้เป็นจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นโดยรวมต่อประเด็นที่ควรถูกกำหนดไว้เป็นจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน ทั้ง 37 ประเด็นในระดับมากที่สุด เช่นเดียวกับความคิดเห็นของกลุ่มสื่อมวลชน (ค่าเฉลี่ย 4.24 และ 4.37 ตามลำดับ) ในขณะที่กลุ่มประชาชนมีความคิดเห็นในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.11)

เมื่อจำแนกเป็นรายประเด็นแล้ว พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามโดยรวมมีความคิดเห็นระดับมากที่สุดใน 26 ประเด็น ได้แก่ ความเป็นกลาง ไม่ลำเอียงในการทำหน้าที่สื่อมวลชน (ค่าเฉลี่ย 4.35) ความถูกต้องแม่นยำในการนำเสนอข้อมูล (ค่าเฉลี่ย 4.34) ความรับผิดชอบต่อสังคม (ค่าเฉลี่ย 4.37) การคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะ (ค่าเฉลี่ย 4.37) การเคารพสิทธิความเป็นส่วนตัวของผู้อื่น (ค่าเฉลี่ย 4.23) การนำเสนอข้อมูลที่ไม่นับเป็นจากความเป็นจริง (ค่าเฉลี่ย 4.24) การไม่ใช้วิชาชีพสื่อมวลชนเพื่อแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ (ค่าเฉลี่ย 4.27) ความซื่อสัตย์และการยึดมั่นเกียรติภูมิแห่งวิชาชีพสื่อมวลชน (ค่าเฉลี่ย 4.32) การแสดงความรับผิดชอบต่อผู้เสียหายและแหล่งข้อมูล (ค่าเฉลี่ย 4.25) ความระมัดระวังในการแสดงความคิดเห็นส่วนตัว (ค่าเฉลี่ย 4.22) การทำหน้าที่อย่างโปร่งใส ให้สังคมตรวจสอบได้ (ค่าเฉลี่ย 4.28) การดำรงรักษาและส่งเสริมวัฒนธรรมและศีลธรรมอันดี (ค่าเฉลี่ย 4.28) การใช้วิจารณญาณในการกลั่นกรองข้อมูลก่อนการเผยแพร่ (ค่าเฉลี่ย 4.30) การให้ความสำคัญกับประเด็นที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ (ค่าเฉลี่ย 4.26) การไม่ตกอยู่ใต้อำนาจ/การครอบงำของธุรกิจหรืออิทธิพลที่มิชอบ (ค่าเฉลี่ย 4.25) การยึดมั่นและปฏิบัติตามอุดมการณ์ ปทัสถานและมาตรฐานวิชาชีพสื่อมวลชน (ค่าเฉลี่ย 4.25) การช่วยชี้นำสังคมไปในทิศทางที่ถูกต้อง (ค่าเฉลี่ย 4.23) การไม่นำเสนอภาพหรือข้อความที่เป็นการละเมิดศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ (ค่าเฉลี่ย 4.22) การระมัดระวังประเด็นที่อาจกระทบต่อเชื้อชาติศาสนา และกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในสังคม (ค่าเฉลี่ย 4.30) การระมัดระวังตรวจสอบผู้แสดงความคิดเห็นต่อการเสนอข่าว/เรื่องราวของสื่อที่ใช้ถ้อยคำไม่สุภาพ (ค่าเฉลี่ย 4.26) การไม่นำเสนอ/ส่งข้อมูลอันเป็นเท็จและสร้างความเสียหายให้ผู้อื่น (ค่าเฉลี่ย 4.31) การไม่นำเสนอ/ส่งข้อมูลอันอาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิดหรือวุ่นวายในสังคม (ค่าเฉลี่ย 4.28) การไม่นำเสนอ/ส่งข้อมูลอันอาจกระทบต่อความมั่นคงของประเทศชาติ (ค่าเฉลี่ย 4.32) การไม่นำเสนอ/ส่งข้อมูลอันอาจกระทบต่อสถาบันอันเป็นที่เคารพ (ค่าเฉลี่ย 4.36) การมีความรับผิดชอบด้านจริยธรรมของผู้ประกอบกิจการ/เจ้าของสื่อ (ค่าเฉลี่ย 4.28) การสร้างจิตสำนึก การปลูกฝังอุดมการณ์ การยึดถือในเกียรติและความภาคภูมิใจในวิชาชีพ (ค่าเฉลี่ย 4.31)

ผู้ตอบแบบสอบถามโดยรวมมีความคิดเห็นระดับมากใน 11 ประเด็น ได้แก่ การช่วยปกปิดแหล่งข้อมูลเพื่อปกป้องไม่ให้ได้รับความเสียหาย (ค่าเฉลี่ย 4.09) การไม่นำเสนอภาพอุจาด

และเนื้อหาলামกอนาจาร (ค่าเฉลี่ย 4.11) การไม่นำเสนอเนื้อหาความรุนแรง (ค่าเฉลี่ย 4.04) การอ้างอิงและให้เกียรติแหล่งที่มาของข้อมูลที่น่ามาเผยแพร่ (ค่าเฉลี่ย 4.18) การนำเสนอข้อมูลต้องมีความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย (ค่าเฉลี่ย 4.16) การนำเสนอเนื้อหาด้วยความสุภาพและมีรสนิยม (ค่าเฉลี่ย 4.08) การนำเสนอเนื้อหาที่เป็นประโยชน์และส่งเสริมค่านิยมที่ถูกต้อง (ค่าเฉลี่ย 4.17) การที่สื่อทำหน้าที่ตรวจสอบสื่อด้วยกัน (ค่าเฉลี่ย 4.10) การใช้ภาษาที่ถูกต้อง สุภาพและเหมาะสม (ค่าเฉลี่ย 4.19) การจัดช่วงเวลาออกอากาศเนื้อหารายการที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย (ค่าเฉลี่ย 4.16) การกำหนดมาตรการลงโทษ/กำกับดูแลผู้กระทำความผิด/ฝ่าฝืนจริยธรรมโดยสมาคมวิชาชีพ สื่อมวลชนที่เกี่ยวข้อง (ค่าเฉลี่ย 4.16)

6.3.6 กรอบจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน

จากผลการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ พบว่าประเด็นจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนที่สามารถนำมากำหนดเป็นกรอบจริยธรรมในภาพรวมทุกประเภท โดยให้น้ำหนักจากมากไปน้อยตามความคิดเห็นระดับมากที่สุดของผู้ตอบแบบสอบถาม และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยตัดประเด็นที่มีความหมายซ้ำกันออกไป จะได้ กรอบจริยธรรมจาก 22 ประเด็นสำคัญ ดังแสดงในตารางที่ 6.1

ตารางที่ 6.1: กรอบจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน

ลำดับ	ประเด็น	ค่าเฉลี่ย
1	ความรับผิดชอบต่อสังคม	4.37
2	การคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะ	4.37
3	การไม่นำเสนอ/ส่งข้อมูลอันอาจกระทบต่อสถาบันอันเป็นที่เคารพ	4.36
4	ความเป็นกลาง ไม่ลำเอียงในการทำหน้าที่สื่อมวลชน	4.35
5	ความถูกต้องแม่นยำในการนำเสนอข้อมูล	4.34
6	การไม่นำเสนอ/ส่งข้อมูลอันอาจกระทบต่อความมั่นคงของประเทศไทย	4.32
7	ความซื่อสัตย์ และการยึดมั่นเกียรติภูมิแห่งวิชาชีพสื่อมวลชน	4.32
8	การไม่นำเสนอ/ส่งข้อมูลอันเป็นเท็จและสร้างความเสียหายให้ผู้อื่น	4.31
9	การสร้างจิตสำนึก การปลูกฝังอุดมการณ์ การยึดถือในเกียรติและความภาคภูมิใจในวิชาชีพ	4.31
10	การระมัดระวังประเด็นที่อาจกระทบต่อเชื้อชาติศาสนา และกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในสังคม	4.30

ตารางที่ 6.1: กรอบจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน (ต่อ)

ลำดับ	ประเด็น	ค่าเฉลี่ย
11	การทำหน้าที่อย่างโปร่งใส ให้สังคมตรวจสอบได้	4.28
12	การธำรงรักษาและส่งเสริมวัฒนธรรม และศีลธรรมอันดี	4.28
13	การไม่นำเสนอ/ส่งข้อมูลอันอาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิดหรือวุ่นวายในสังคม	4.28
14	การมีความรับผิดชอบด้านจริยธรรมของผู้ประกอบกิจการ/เจ้าของสื่อ	4.28
15	การไม่ใช้วิชาชีพสื่อมวลชนเพื่อแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ	4.27
16	การระมัดระวังตรวจสอบผู้แสดงความคิดเห็นที่ใช้ถ้อยคำไม่สุภาพ	4.26
17	การแสดงความรับผิดชอบต่อผู้เสียหายและแหล่งข้อมูล	4.25
18	การไม่ตกอยู่ใต้อำนาจ/การครอบงำของธุรกิจหรืออิทธิพลที่มิชอบ	4.25
19	การเคารพสิทธิความเป็นส่วนตัวของผู้อื่น	4.23
20	การช่วยชี้นำสังคมไปในทิศทางที่ถูกต้อง	4.23
21	ความระมัดระวังในการแสดงความคิดเห็นส่วนตัว	4.22
22	การไม่นำเสนอภาพหรือข้อความที่เป็นการละเมิดศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์	4.22

6.4 อภิปรายผลการวิจัย

การที่พลเมืองของประเทศสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและสร้างสรรค์นั้นย่อมเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาประชาธิปไตย และการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ ดังนั้นสื่อมวลชนจึงมีบทบาทสำคัญมากต่อสังคมปัจจุบัน และจะเพิ่มพูนความสำคัญมากยิ่งขึ้นต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง ดังนั้นความรับผิดชอบในการนำเสนอข่าวสารของสื่อมวลชนจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะสื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อความคิดและพฤติกรรมของคนเป็นอย่างมาก สื่อมวลชนจึงควรปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นมืออาชีพหรือด้วยหลักแห่งวิชาชีพ อย่างไรก็ตามได้มีประเด็นที่ถกเถียงกันเรื่องความเป็นมืออาชีพของสื่อมวลชนเช่นกัน เช่นประเด็นที่ว่า งานของสื่อมวลชนนั้น ควรจัดว่าเป็นวิชาชีพได้หรือไม่ เนื่องจาก อาชีพบางประเภทต้องการทักษะในการปฏิบัติงานแต่ไม่ได้มีการบังคับว่าต้องผ่านการศึกษาเฉพาะด้านแต่อย่างใด ในขณะที่วิชาชีพบางประเภทต้องมีวุฒิการศึกษาเฉพาะและมีการฝึกอบรมอย่างเป็นทางการ ดังนั้นพวกเขาก็จำเป็นต้องใช้ดุลพินิจและรักษามาตรฐานในการปฏิบัติหน้าที่และความประพฤติ (Leslin, 2004)

ศาสตราจารย์ด้านสื่อสารมวลชน จอห์น เมอร์ริลล์ (John Merrill) กล่าวว่า สื่อสารมวลชนขาดคุณลักษณะที่เป็นวิชาชีพบางประการเช่น 1) ไม่มีกฎเกณฑ์ในการก้าวเข้าสู่

วิชาชีพสื่อมวลชน 2) ไม่มีองค์ความรู้เฉพาะที่ประกอบกันเป็นวิชาชีพนี้ 3) ไม่มีกลไกที่จะจัดผู้ปฏิบัติงานที่ขาดคุณสมบัติหรือขาดจริยธรรม และ 4) ไม่มีองค์กรกำกับดูแลที่จะควบคุมการทำงานของผู้อยู่ในวงการ เมอร์ลิส มีความเห็นว่าสื่อมวลชนจะมีความเป็นวิชาชีพได้ หากสามารถ “มีประสิทธิภาพมากขึ้น มีความรับผิดชอบมากขึ้น มีทักษะมากขึ้น และมีความถูกต้องมากขึ้น ” อย่างไรก็ตามไม่ว่าสื่อมวลชนจะเป็นอาชีพหรือวิชาชีพก็ตาม แต่สิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง คือ สื่อมวลชนจะต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างมีจริยธรรม (Leslin, 2004)

6.4.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์โดยทั่วไปด้านจริยธรรมสื่อมวลชนในปัจจุบัน

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพพบว่าสถานการณ์โดยทั่วไปด้านจริยธรรมของสื่อมวลชนมีปัญหาเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากระบบทุนนิยม มีการแทรกแซงทางการเมือง การขาดความรู้ด้านจริยธรรมของผู้ปฏิบัติ และการขาดความเคร่งครัดในการกำกับดูแลกันเอง แต่จากผลการวิจัยเชิงปริมาณพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นในระดับมากทั้งในด้านบวกและลบพร้อมๆกันในหลายประเด็น เช่น ประเด็นสื่อมักนำเสนอข้อเท็จจริงอย่างตรงไปตรงมาและรอบด้าน กับประเด็นสื่อมักนำเสนอข้อมูลเกินความเป็นจริงเพื่อสร้างความสนใจ ประเด็นสื่อนำเสนอข้อมูลอย่างระมัดระวัง เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย กับประเด็นสื่อวิฤและโทรทัศน์มักนำเสนอเรื่องราวทางเพศ ความรุนแรง ในช่วงเวลาที่ไม่เหมาะสมกับเด็ก ประเด็นสื่อมักนำเสนอข้อมูลที่เป็นกลางและเป็นธรรมกับทุกฝ่าย กับประเด็นสื่อมักนำเสนอข้อมูลด้วยความลำเอียง แบ่งฝ่ายและมีอคติ ประเด็นสื่อมักช่วยปกปิดชื่อ ภาพและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้เสียหาย กับประเด็นสื่อมักนำเสนอข้อมูลในลักษณะของการละเมิดศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ซึ่งความขัดแย้งของความคิดเห็นนี้อาจเกิดจากข้อบกพร่องจากการใช้แบบสอบถามที่ให้ผู้ตอบกรอกแบบสอบถามเอง (self-administered questionnaire) ทำให้ผู้ตอบแบบสอบถามมีความไม่แน่ใจและไม่รอบคอบในการแสดงความคิดเห็น

อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยเชิงปริมาณพบว่าระดับความคิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเกี่ยวกับสถานการณ์โดยทั่วไปด้านจริยธรรมสื่อมวลชนในปัจจุบัน ได้แก่ประเด็น 1) สื่อมักใช้อินเทอร์เน็ตนำเสนอความคิดเห็นส่วนตัวมากเกินไป 2) สื่อมักใช้อินเทอร์เน็ตในการนำเสนอภาพลามกอนาจาร/ความรุนแรงมากกว่าหนังสือพิมพ์/โทรทัศน์ 3) สื่อมักใช้อินเทอร์เน็ตนำเสนอข้อมูลโดยขาดการกลั่นกรองข้อเท็จจริงและตรวจสอบแหล่งที่มา 4) สื่อมักใช้อินเทอร์เน็ตนำเสนอข้อมูลโดยไม่คำนึงถึงความเสียหายกับผู้อื่นหรือสังคม ส่วนระดับความคิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ประเด็นข้อมูลในอินเทอร์เน็ตมีความถูกต้องน่าเชื่อถือเท่ากับสื่ออื่นๆ แสดงให้เห็นว่าความห่วงใยของผู้ตอบแบบสอบถามต่อสถานการณ์ด้านจริยธรรมของสื่อมวลชนในปัจจุบัน ไม่ได้เน้นไปที่สื่อดั้งเดิม

(traditional media) อย่างหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียงหรือโทรทัศน์มากเท่ากับสื่ออินเทอร์เน็ตซึ่งเป็นช่องทางใหม่ที่สื่อมวลชนใช้เป็นช่องทางในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารต่อประชาชน ผลการวิจัยเชิงปริมาณจึงสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพที่พบว่าการเกิดขึ้นของสื่อใหม่และช่องทางการสื่อสารใหม่ๆ ในปัจจุบันของประเทศไทย เช่น สถานีโทรทัศน์ดาวเทียม วิทยุชุมชน รวมทั้งโทรทัศน์ระบบดิจิทัลซึ่งจะดำเนินการภายในปีนี้ ซึ่งมีจำนวนมากและส่วนใหญ่ยังขาดองค์ความรู้หรือรองรับอย่างเป็นทางการ ทำให้สื่อมวลชนเหล่านี้ยังไม่มีแนวทางในการกำกับดูแลที่ชัดเจน กลายเป็นช่องว่างและโอกาสในการผลิตและนำเสนอเนื้อหาที่ขาดความรับผิดชอบและขาดจริยธรรมอย่างน่าเป็นห่วงเช่นเดียวกัน

แม้ว่าผลการวิจัยเชิงปริมาณจะพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามโดยรวมมีความคิดเห็นระดับมากใน 18 ประเด็น และระดับปานกลางใน 15 ประเด็น แต่เมื่อมีการเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างกลุ่มสื่อมวลชนและกลุ่มประชาชนแล้ว พบว่ามีระดับความคิดเห็นที่แตกต่างกัน โดยกลุ่มสื่อมวลชนมีระดับความคิดเห็นมากกว่ากลุ่มประชาชนในบางประเด็น เช่น 1) สื่อมักนำเสนอข้อมูลที่เป็นกลางและเป็นธรรมกับทุกฝ่าย 2) สื่อมักรักษาสัมดุลระหว่างประโยชน์ของเจ้าของสื่อและของประชาชนได้ และ 3) ผู้ปฏิบัติงานด้านสื่อส่วนมากมีความเคร่งครัดในจริยธรรมวิชาชีพ ในขณะที่กลุ่มประชาชนมีระดับความคิดเห็นมากกว่ากลุ่มสื่อมวลชนในประเด็น สื่อมักนำเสนอข้อมูลด้วยความลำเอียง แบ่งฝ่ายและมีอคติ ซึ่งความแตกต่างของระดับความคิดของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสองกลุ่มแสดงให้เห็นว่าสื่อมวลชนมีความคิดเห็นต่อตนเองในด้านบวกมากกว่าที่ประชาชนมอง และประชาชนก็มีความคิดเห็นต่อสื่อมวลชนในด้านลบมากกว่าที่สื่อมองตนเองในบางประเด็นเช่นกัน ซึ่งปรากฏการณ์นี้สามารถอธิบายได้ด้วยทฤษฎีภววิสัยเชิงจริยธรรมหรือความมีอคติเชิงจริยธรรม (ethical subjectivism) คือมุมมองต่อจริยธรรมที่เห็นว่าความคิดเห็นเชิงศีลธรรมของเรานั้นเกิดจากพื้นฐานของความรู้สึก ดังนั้นจึงไม่มีสิ่งที่ถูกหรือผิดอย่างแท้จริง และขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของผู้มองประเด็นจริยธรรมเท่านั้น Memil (1997) กล่าวว่า การที่นักจริยธรรมเชิงภววิสัยกล่าวว่าสิ่งใดถูกต้อง นั่นก็คือการแสดงความรู้สึกส่วนตัวว่าเขายอมรับหรือไม่ยอมรับพฤติกรรมนั้น ดังนั้น ความคิดเห็นของกลุ่มสื่อมวลชนและกลุ่มประชาชนเกี่ยวกับสถานการณ์โดยทั่วไปด้านจริยธรรมสื่อมวลชนในปัจจุบันจึงมีความแตกต่างกัน เพราะสื่อมวลชนอาจมีความรู้สึกทางจริยธรรมที่ลำเอียงเข้าข้างตนเองมากกว่าความรู้สึกของประชาชนต่อประเด็นเดียวกันของสื่อมวลชนอยู่ 4 ประการ คือ 1) ด้านเจ้าของทุน ธุรกิจรวมไปถึงผู้ปฏิบัติงาน 2) ด้านการเมือง 3) ด้านภาครัฐ และ 4) ด้านภาคประชาชน ในขณะที่ผลการวิจัยเชิงปริมาณพบว่า ระดับความคิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคได้แก่ 1) สื่อที่ขาดจริยธรรมส่งผลกระทบให้สื่อเองขาดความน่าเชื่อถือและความไว้วางใจจากประชาชน 2) กระบวนการ

ตรวจสอบจริยธรรมสื่อมักไม่ค่อยเคร่งครัด เพราะมักจะตรวจสอบเมื่อมีการร้องเรียนเท่านั้น 3) สื่อที่ขาดจริยธรรมทำให้เกิดผลกระทบต่อประชาชน เช่นทำให้มีการเข้าใจผิด หรือถูกชักจูงหรือโน้มน้าวใจได้ และ 4) ผู้บริโภคสื่อยังขาดความตระหนักและความสนใจในการตรวจสอบหรือการรู้เท่าทันสื่อ

6.4.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติ/ควบคุมจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพในประเด็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติตามจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนพบว่าปัจจัยที่เป็นปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติตามจริยธรรมของสื่อมวลชนมีอยู่ 4 ประการ คือ 1) ด้านเจ้าของทุน ธุรกิจ รวมไปถึงผู้ปฏิบัติงาน 2) ด้านการเมือง 3) ด้านภาครัฐ และ 4) ด้านภาคประชาชน จึงมีความสอดคล้องกันกับการวิจัยเชิงปริมาณในบางประเด็นคือ อุปสรรคด้านเจ้าของทุน ธุรกิจ รวมไปถึงผู้ปฏิบัติงาน สอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงปริมาณในประเด็น 1) การที่ ผู้ประกอบกิจการ/เจ้าของสื่อมักคำนึงถึงความอยู่รอดและผลประโยชน์ของตนจนละเลยจริยธรรมในการทำหน้าที่สื่อ 2) เจ้าของทุนและธุรกิจมีส่วนในการกำหนดทิศทางเนื้อหา โครงสร้างและบทบาทของสื่อ จนอาจกระทบต่อจริยธรรมของสื่อได้ และ 3) สื่อมักมีความสัมพันธ์และเกรงใจกัน จึงไม่ตรวจสอบการทำงานระหว่างสื่อด้วยกัน ผลการวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับอุปสรรคด้านการเมืองสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงปริมาณในประเด็นสื่อมักจะยอมปฏิบัติตามหากมีการร้องขอจากทางการเมือง ผลการวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับอุปสรรคด้านภาครัฐ สอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงปริมาณในประเด็นการที่สื่อมวลชนไม่ถูกบังคับให้ต้องเข้าเป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพ ทำให้เป็นช่องว่างในการที่ไม่ถูกตรวจสอบหรือถูกควบคุมกำกับดูแล ผลการวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับอุปสรรคด้านภาคประชาชน สอดคล้องกับประเด็นผู้บริโภคสื่อยังขาดความตระหนักและความสนใจในการตรวจสอบหรือการรู้เท่าทันสื่อ

สำหรับประเด็นด้านการเมืองนั้น นอกจากประเด็นที่สื่อจะถูกแทรกแซงทางการเมืองได้แล้ว ยังมีปัญหาการขัดแย้งของผลประโยชน์ระหว่างบทบาทของสื่อและผลประโยชน์ทางการเมือง (conflicts of interest) ซึ่ง Day (2006) กล่าวว่าสื่อมวลชนหลายคนมีความคิดและความสนใจปัญหาบ้านเมืองเป็นพื้นฐาน จึงได้เข้ามาทำหน้าที่สื่อมวลชน และหลายคนมีความต้องการลึกๆที่จะเข้าสู่อำนาจการเมืองเมื่อมีโอกาส ทำให้สื่อบางคนได้รับการชักชวนให้เข้าเป็นสมาชิกของพรรค หรือเป็นกระบอกเสียงให้แก่ทางพรรค ด้วยเหตุนี้จึงนำไปสู่คำถามสำคัญคือ สื่อมวลชนซึ่งอยู่ในฐานะที่เป็นประชาชนคนหนึ่งในสังคมนั้นๆ ควรเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองหรือไม่ กรณีนี้ นับว่าเป็นปัญหาทางจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนของประเทศไทยเช่นเดียวกัน จะเห็นได้ว่า สื่อมวลชนใน

ประเทศไทยจำนวนไม่น้อยที่มีบทบาทโดดเด่นเป็นที่รู้จักต่อสาธารณชน และสามารถก้าวเข้าสู่วงการเมืองได้ง่ายกว่าวิชาชีพอื่น หรือผู้ที่มีความฝักใฝ่ในพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งควรจะทำหน้าที่สื่อมวลชนได้หรือไม่ ปัญหาด้านจริยธรรมเช่นนี้คงไม่สามารถที่จะแก้ไขได้อย่างเป็นรูปธรรม แต่ก็นับว่าเป็นอุปสรรคในการส่งเสริมการปฏิบัติตามจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนได้

การวิจัยนี้พบว่า ปัญหาอุปสรรคสำคัญในการส่งเสริมการปฏิบัติตามจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนที่สำคัญ ยังรวมถึงประเด็น การตรวจสอบจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนทำได้ยากและยังคงไม่ชัดเจนเพราะจริยธรรมเป็นเรื่องของนามธรรม นอกจากนั้น การไม่มีองค์กรวิชาชีพรองรับที่ถูกต้องทำให้สื่อขาดแนวทางในการกำกับดูแลที่ชัดเจน ส่งผลถึงความรับผิดชอบในการผลิตและนำเสนอเนื้อหา และแม้ว่าจะมีสมาคมวิชาชีพสื่อมวลชนแล้ว แต่ส่วนใหญ่ไม่มีการลงโทษผู้ทำผิด/ฝ่าฝืนจริยธรรมอย่างจริงจัง

6.4.3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับมาตรการป้องกัน กำกับดูแลและส่งเสริมการปฏิบัติตามจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพจะพบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในประเด็นหน่วยงาน/องค์กรที่ควรมียุทธศาสตร์ในการส่งเสริมจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนว่า ควรให้ความสำคัญกับความรับผิดชอบต่อ และการควบคุมหรือการตรวจสอบกันเอง เพราะสื่อย่อมมีความเข้าใจในธรรมชาติของสื่อด้วยกันเองมากกว่าผู้อื่น แต่ก็มีหลายความเห็นที่เห็นว่าต้องให้สังคมช่วยควบคุม และหน่วยงานทุกภาคส่วนควรมีส่วนเกี่ยวข้อง โดยรัฐควรเป็นหน่วยงานหลักควบคุมกำกับองค์กรสื่อมวลชนและองค์กรธุรกิจสื่อ รวมทั้งสถาบันการศึกษาต้องสอดแทรกเรื่องจริยธรรมสื่อมวลชนในหลักสูตรการศึกษาด้วย นอกจากนั้น ภาคประชาสังคม ชุมชนและผู้บริโภคสื่อก็ควรมีบทบาทสำคัญในการทำหน้าที่ตรวจสอบและสะท้อนประเด็นจริยธรรมของสื่อด้วยเช่นเดียวกัน

เมื่อเปรียบเทียบกับผลการวิจัยเชิงปริมาณแล้ว พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นโดยรวมในระดับมาก และมีระดับความคิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมากที่สุด ในประเด็น 1) สถาบันการศึกษาในฐานะที่เป็นผู้สอนและผลิตนักสื่อสารมวลชนควรมียุทธศาสตร์ในการสอดแทรกให้ความสำคัญเรื่องจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษา 2) องค์กรสื่อควรมีการเปิดศูนย์ร้องเรียนรับปัญหา รวมถึงการกำหนดกลไกแก้ไขจริยธรรมอย่างชัดเจน และ 3) ประชาชนควรมีส่วนร่วม รู้เท่าทัน และตรวจสอบจริยธรรมสื่อโดยการสะท้อนความคิดเห็นไปยังสื่ออื่นๆหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น ผลการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพจึงมีความสอดคล้องกันชัดเจนว่า ผู้ให้ข้อมูลและผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับบทบาทของประชาชนและสังคมในการกำกับดูแลสื่อมวลชนอย่างชัดเจน

สำหรับแนวทางการป้องกันและลงโทษผู้ฝ่าฝืนจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน ผู้ให้ข้อมูลได้มีการเสนอแนวทางในการป้องกันการฝ่าฝืนจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนใน 4 ลักษณะคือ 1) การให้ความรู้และรณรงค์ปลูกจิตสำนึกเจ้าของสื่อและผู้ปฏิบัติให้ตระหนักถึงความสำคัญของจริยธรรม และมีการปรับเปลี่ยนวิธีการทำงาน 2) การออกกฎหมายและระเบียบต่างๆ เพื่อช่วยในการกำกับดูแล 3) การรณรงค์ ส่งเสริม และมีมาตรการจูงใจ และ 4) การใช้กลไกทางสังคม

เมื่อพิจารณาผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดในระดับมาก เกี่ยวกับแนวทางในการป้องกันการฝ่าฝืนจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนว่า ควรใช้แนวคิดแบบผสมผสานระหว่างการกำกับดูแลตนเอง การกำกับดูแลกันระหว่างสื่อ และการใช้มาตรการทางกฎหมาย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพข้างต้นที่ต้องการให้หน่วยงานทุกภาคส่วนมีบทบาทร่วมกันในการกำกับดูแลและส่งเสริมการปฏิบัติตามจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยพบว่าปัจจุบันนี้การตรวจสอบและการบังคับใช้จริยธรรมของสื่อมวลชน โดยองค์กรสื่อส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยเคร่งครัดนัก ทั้งยังมีระบบพรรคพวก ระบบอุปถัมภ์ และมีความเกรงใจกันระหว่างสื่อด้วยกัน ดังนั้นการใช้มาตรการทางกฎหมายก็อาจเป็นทางออกที่ช่วยให้การกำกับดูแลจริยธรรมสื่อมวลชนมีประสิทธิภาพได้มากขึ้น ดังที่ จักรกฤษณ์ เพิ่มพูล (2554) กล่าวว่า สื่อมวลชนพึงต้องมีความรับผิดชอบควบคู่ไปกับสิทธิเสรีภาพในการนำเสนอข่าวสารด้วย โดยต้องคำนึงถึงความรับผิดชอบที่สำคัญอย่างน้อยสองประการ คือ ความรับผิดชอบทางกฎหมาย และความรับผิดชอบทางจริยธรรม ซึ่งความรับผิดชอบทางกฎหมายที่นักข่าว หรือบรรณาธิการข่าว จะต้องเผชิญอยู่บ่อยครั้ง คือความผิดฐานหมิ่นประมาท ละเมิดต่อชื่อเสียง เกียรติยศ และทางทำมาหาได้ของบุคคลอื่น ตลอดจนการละเมิดอำนาจศาล ดังนั้นหากสื่อมวลชนมีความระมัดระวังในการปฏิบัติหน้าที่ไม่ให้เป็นการฝ่าฝืนกฎหมายได้ ก็จะช่วยให้อำนาจสื่อปฏิบัติหน้าที่อย่างมีจริยธรรมได้ในระดับหนึ่งเช่นเดียวกัน

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพพบว่าแนวทางการกำกับดูแลจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน ควรมีการสร้างจริยธรรมหลักและมีจริยธรรมย่อยแยกตามแขนงวิชาชีพ เพื่อให้สื่อมวลชนมีจุดยืนที่แน่นอนตรงกัน และยังสามารถปฏิบัติงานได้เหมาะสมกับสื่อแต่ละประเภทที่มีธรรมชาติแตกต่างกันด้วย โดยไม่ควรมีการแยกกันในลักษณะของประเภทสื่อกระแสหลักและกระแสรอง หรือประเภทสื่อส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงปริมาณที่พบว่าหลักการกำกับดูแลจริยธรรม ควรมีความแตกต่างกันไปตามประเภทของสื่อ แต่ไม่ควรแยกตามสื่อกระแสหลักและกระแสรอง และสื่อที่อยู่ในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ซึ่งประเด็นนี้สามารถอธิบายได้ด้วยทฤษฎีปทัสถาน (normative theory) โดย McQuail (2010) กล่าวว่า โครงสร้างของสื่อเชิงอุดมคตินั้น

จะต้องมีประเภทของสื่อที่หลากหลายแตกต่างกัน และจะต้องมีช่องรายการที่แตกต่างเพื่อเพิ่มโอกาสในการตอบสนองความต้องการของสาธารณะที่มีอยู่อย่างหลากหลายและกว้างขวาง นอกจากนั้นสื่อประเภทที่แตกต่างกัน (เช่นหนังสือพิมพ์และสื่อแพร่ภาพและกระจายเสียง) ควรอยู่ภายใต้การควบคุมที่แตกต่างกันด้วย ดังนั้น ทฤษฎีปทัสถานจึงสามารถนำมาอธิบายความเหมาะสมของการกำกับดูแลจริยธรรมที่มีมาตรการแตกต่างกันไปตามประเภทของสื่อได้

สำหรับแนวทางการพัฒนาจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน ผลการวิจัยเชิงคุณภาพพบว่า มีแนวทางในการพัฒนาจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนที่หลากหลาย เช่น การอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับจริยธรรมทั้งเจ้าของและผู้ปฏิบัติงาน การออกกฎระเบียบข้อบังคับ การณรงค์ให้สื่อมวลชนได้เข้าเป็นสมาชิกสมาคมวิชาชีพ การให้ประชาชนรู้เท่าทันและรู้จักการตรวจสอบสื่อ นอกจากนี้ผู้บริหารสื่อต้องให้ความสำคัญอย่างจริงจัง ส่วนภาครัฐควรให้อิสระและควรให้การสนับสนุนด้วย

เมื่อพิจารณาผลการวิจัยเชิงปริมาณที่มีความคิดเห็นในระดับมาก พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนว่า 1) องค์กรวิชาชีพสื่อ หน่วยงานภาครัฐและสถาบันการศึกษาควรมีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับจริยธรรมทั้งเจ้าของ ผู้ประกอบกิจการ และผู้ปฏิบัติงานสื่อในรูปแบบต่างๆ อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ 2) หน่วยงานด้านสื่อควรมีการณรงค์ให้สื่อมวลชนได้เข้าเป็นสมาชิกสมาคมวิชาชีพ เพื่อให้สามารถกำกับดูแล และมีแนวปฏิบัติด้านจริยธรรมที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน 3) ภาครัฐควรมีบทบาทในการกำหนดจริยธรรมเชิงนโยบายที่คำนึงถึงความเป็นจริง ตลอดจนการสนับสนุนและส่งเสริมอย่างต่อเนื่องจริงจัง และ 4) ภาครัฐไม่ควรแทรกแซงการตรวจสอบจริยธรรมของสื่อ ควรเป็นเพียงผู้สนับสนุนและอำนวยความสะดวกเท่านั้น นอกจากนั้น ผลการวิจัยเชิงปริมาณยังพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นในระดับมากกว่า สื่อควรอยู่ภายใต้สมาคมวิชาชีพของตนเอง เพื่อที่จะได้มีการกำกับดูแลจริยธรรมอย่างจริงจัง

จากผลการวิจัยข้างต้น จะเห็นได้ว่าแนวทางการพัฒนาจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนมีบางประเด็นที่สอดคล้องกับแนวคิดสิทธิมนุษยชนที่ให้ประชาชนมีเสรีภาพในการพูด (Freedom of Speech) หรือเสรีภาพในการแสดงออก (Freedom of Expression) โดยที่ภาครัฐไม่ควรควบคุมหรือกีดกัน ตรงกันข้าม รัฐควรสนับสนุนและส่งเสริม เช่น การสนับสนุนการจัดตั้งองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนในแขนงต่างๆ และรณรงค์ให้สื่อมวลชนได้เข้าเป็นสมาชิกสมาคมวิชาชีพเหล่านั้น ซึ่ง McQuail (2010) ได้กล่าวว่าการจัดตั้งองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนในรูปแบบต่างๆ เป็นการแสดงออกของสื่อมวลชนเพื่อต่อสู้กับความล้มเหลวในการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนที่เน้นผลประโยชน์ทางธุรกิจและความไม่เป็นอิสระจากการเมือง จึงก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวด้านความ

เป็นวิชาชีพ ซึ่งสามารถแสดงออกได้หลายรูปแบบ เช่น การที่องค์กรสื่อรวมตัวกันเป็นสมาคม การจัดตั้งสภาวิชาชีพ และการจัดทำประมวลจรรยาบรรณและจริยธรรม (code of practices and ethics) นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบว่าสถาบันการศึกษาจะมีบทบาทที่สำคัญในการพัฒนาจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐด้วย

6.4.4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นที่ควรถูกกำหนดไว้เป็นจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน

จากการสำรวจความคิดเห็นกลุ่มสื่อมวลชนและกลุ่มประชาชนจำนวน 400 คน พบว่า ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับประเด็นที่ควรถูกกำหนดไว้เป็นจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนมีระดับมากที่สุด ใน 26 ประเด็น และมีความคิดเห็นระดับมากใน 11 ประเด็น ซึ่งประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 10 ประเด็นแรกได้แก่ 1) ความรับผิดชอบต่อสังคม 2) การคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะ 3) การไม่นำเสนอ/ส่งข้อมูลอันอาจกระทบต่อสถาบันอันเป็นที่เคารพ 4) ความเป็นกลาง ไม่ลำเอียงในการทำหน้าที่สื่อมวลชน 5) ความถูกต้องแม่นยำในการนำเสนอข้อมูล 6) การไม่นำเสนอ/ส่งข้อมูลอันอาจกระทบต่อความมั่นคงของประเทศไทย 7) ความซื่อสัตย์ และการยึดมั่นเกียรติภูมิแห่งวิชาชีพสื่อมวลชน 8) การไม่นำเสนอ/ส่งข้อมูลอันเป็นเท็จและสร้างความเสียหายให้ผู้อื่น 9) การสร้างจิตสำนึก การปลูกฝังอุดมการณ์ การยึดถือในเกียรติและความภาคภูมิใจในวิชาชีพ และ 10) การระมัดระวังประเด็นที่อาจกระทบต่อเชื้อชาติศาสนา และกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในสังคม

เมื่อเปรียบเทียบผลการวิจัยกับหลักปฏิบัติของบรรษัทแพร่ภาพกระจายเสียงแห่งสหราชอาณาจักร (BBC) ที่เรียกว่า Editorial Guidelines แล้ว พบว่าประเด็นที่พบจากผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับหลักปฏิบัติของ BBC หลายประเด็น เช่น ความเที่ยงตรง ความเป็นกลาง ไม่ลำเอียง การเคารพสิทธิส่วนบุคคล กรณีที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ความซื่อตรงต่อจรรยาบรรณ และความเป็นอิสระจากผลประโยชน์ภายนอก ความขัดแย้งของผลประโยชน์ และความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยพบว่าความคิดเห็นของกลุ่มสื่อมวลชนและกลุ่มประชาชนมีระดับแตกต่างกันบ้างในบางประเด็น โดยกลุ่มสื่อมวลชนมีความคิดเห็นมากกว่ากลุ่มประชาชนใน 29 ประเด็น ได้แก่ 1) ความถูกต้องแม่นยำในการนำเสนอข้อมูล 2) ความรับผิดชอบต่อสังคม 3) การเคารพสิทธิความเป็นส่วนตัวของผู้อื่น 4) การนำเสนอข้อมูลที่ไม่บิดเบือนจากความเป็นจริง 5) การไม่นำเสนอภาพอุจาด และเนื้อหาลามกอนาจาร 6) การไม่ใช้วิชาชีพสื่อมวลชนเพื่อแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ 7) ความซื่อสัตย์และการยึดมั่นเกียรติภูมิแห่งวิชาชีพสื่อมวลชน 8) การแสดงความรับผิดชอบต่อผู้เสียหายและแหล่งข้อมูล 9) ความระมัดระวังในการแสดงความ

คิดเห็นส่วนตัว 10) การอ้างอิงและให้เกียรติแหล่งที่มาของข้อมูลที่น่ามาเผยแพร่ 11) การนำเสนอข้อมูลต้องมีความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย 12) การนำเสนอเนื้อหาที่เป็นประโยชน์และส่งเสริมค่านิยมที่ถูกต้อง 13) การทำหน้าที่อย่างโปร่งใส ให้สังคมตรวจสอบได้ 14) การใช้ภาษาที่ถูกต้อง สุภาพและเหมาะสม 15) การธำรงรักษาและส่งเสริมวัฒนธรรม และศีลธรรมอันดี 16) การใช้วิจารณญาณในการกลั่นกรองข้อมูลก่อนการเผยแพร่ 17) การให้ความสำคัญกับประเด็นที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ 18) การจัดช่วงเวลาออกอากาศเนื้อหารายการที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย 19) การไม่ตกอยู่ใต้อำนาจ/การครอบงำของธุรกิจหรืออิทธิพลที่มีขอบ 20) การยึดมั่นและปฏิบัติตามอุดมการณ์ ปทัสถานและมาตรฐานวิชาชีพสื่อมวลชน 21) การช่วยชี้นำสังคมไปในทิศทางที่ถูกต้อง 22) การไม่นำเสนอภาพหรือข้อความที่เป็นการละเมิดศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ 23) การระมัดระวังประเด็นที่อาจกระทบต่อเชื้อชาติศาสนา และกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในสังคม 24) การระมัดระวังตรวจสอบผู้แสดงความคิดเห็นต่อการเสนอข่าว/เรื่องราวของสื่อที่ใช้ถ้อยคำไม่สุภาพ 25) การไม่นำเสนอ/ส่งข้อมูลอันเป็นเท็จและสร้างความเสียหายให้ผู้อื่น 26) การไม่นำเสนอ/ส่งข้อมูลอันอาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิดหรือวุ่นวายในสังคม 27) การมีความรับผิดชอบด้านจริยธรรมของผู้ประกอบกิจการ/เจ้าของสื่อ 28) การกำหนดมาตรการลงโทษ/กำกับดูแลผู้กระทำความผิด/ฝ่าฝืนจริยธรรมโดยสมาคมวิชาชีพสื่อมวลชนที่เกี่ยวข้อง และ 29) การสร้างจิตสำนึก การปลูกฝังอุดมการณ์ การยึดถือในเกียรติและความภาคภูมิใจในวิชาชีพ

ความแตกต่างของระดับความคิดเห็นระหว่างกลุ่มสื่อมวลชนและกลุ่มประชาชนดังกล่าวสามารถอธิบายได้ด้วยทฤษฎีทวิสัยเชิงจริยธรรมหรือความมีอคติเชิงจริยธรรม (ethical subjectivism) ที่มองว่ามุมมองต่อจริยธรรมที่แตกต่างกัน เกิดจากพื้นฐานของความรู้สึกที่แตกต่างกันของบุคคล ซึ่งขึ้นอยู่กับความรู้สึกส่วนตัวว่าเขายอมรับหรือไม่ยอมรับพฤติกรรมนั้น นอกจากนั้น ความคิดเห็นที่แตกต่างกันเกี่ยวกับประเด็นที่ควรถูกกำหนดไว้เป็นจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนในการวิจัยนี้ยังเป็นเครื่องยืนยันผลการวิจัยเชิงคุณภาพที่พบว่า แม้ว่าสถานการณ์ด้านจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนของประเทศไทยในปัจจุบันจะมีปัญหามากขึ้น แต่สื่อมวลชนเองก็มีความพยายามในการที่จะพัฒนาจริยธรรมของตนเองด้วยเช่นกัน

การวิจัยเรื่อง “จริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน” นี้ แสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนของนักวิชาการ นักวิชาชีพสื่อมวลชน และประชาชนผู้ให้ข้อมูลและตอบแบบสอบถาม ในการพัฒนาจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน ซึ่งแม้ว่าความคิดเห็นและมุมมองของแต่ละกลุ่มจะมีความแตกต่างกันบ้าง แต่ก็สามารถนำการวิจัยนี้ไปให้บรรลุเป้าหมายได้ โดยถือหลักอรรถประโยชน์หรือประโยชน์นิยม (utilitarianism) คือคิดว่าสื่อมวลชนมีวิธีการตัดสินใจที่เป็นไปได้หลายทางในการเลือกกระทำสิ่งที่จะนำพาความสุขหรือสิ่งที่ดีที่สุดมาสู่ประชาชนจำนวนมาก

ที่สุด ตามที่ John Stuart Mill กล่าวไว้ใน Utilitarianism (1863) โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่สังคมต้องวิ่งตามเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ ทำให้เกิดประเด็นปัญหาจริยธรรมวิชาชีพในรูปแบบใหม่เพิ่มมากขึ้น และการทำหน้าที่สื่อมวลชนก็มีความซับซ้อนและมีการแข่งขันสูงขึ้น จึงเป็นสิ่งท้าทายสำหรับสื่อมวลชนในการทำหน้าที่ของตน แต่ไม่ว่าสังคมจะเปลี่ยนไปอย่างไร สื่อมวลชนก็ไม่ควรละเลยความรับผิดชอบต่อสังคม (social responsibility) ซึ่งเป็นพื้นฐานอันจะนำไปสู่การสร้างจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนได้อย่างแท้จริง

6.4.5 กรอบจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน

ภายใต้สิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นซึ่งสื่อมวลชนพึงได้รับจากสังคม ประชาชนก็ย่อมมีความคาดหวังที่จะให้สื่อมวลชนทำหน้าที่ที่เหมาะสมกับสังคมด้วยเช่นกัน ซึ่งเมื่อพิจารณาจากทฤษฎี Social Responsibilities Theory พบว่าเพื่อให้มีความรับผิดชอบต่อสังคม การทำหน้าที่ของสื่อมวลชนต้องสอดคล้องกับหลักสามประการดังต่อไปนี้ คือ 1) ให้ประชาชนมีเสรีภาพส่วนบุคคลและมีทางเลือกในอันที่จะรับข่าวสาร 2) สื่อต้องมีเสรีภาพ และ 3) สื่อต้องคำนึงถึงหนี้บุญคุณต่อสังคม ดังนั้น จากกรอบจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนที่ผู้วิจัยสรุปประเด็นมาในข้อ 6.3.6 ข้างต้น จะเห็นได้ว่าผู้ให้ข้อมูลและผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับการคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะและความรับผิดชอบต่อสังคมมากที่สุด ตามมาด้วยประเด็น การไม่นำเสนอ/ส่งข้อมูลอันอาจกระทบต่อสถาบันอันเป็นที่เคารพ ความเป็นกลาง ไม่ลำเอียงในการทำหน้าที่สื่อมวลชน และความถูกต้องแม่นยำในการนำเสนอข้อมูล ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่า ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสถาบันอันเป็นที่เคารพถูกจัดไว้ในลำดับต้นๆ ซึ่งอาจพิจารณาจากประเด็นดังกล่าวได้ว่าประชาชนไทยคาดหวังให้สื่อมวลชนมีบทบาทหน้าที่อย่างไรต่อสังคมไทย และจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนไทยไม่ควรละเลยการปกป้องสถาบันอันเป็นที่เคารพด้วย

6.5 ข้อเสนอแนะ

จากการดำเนินการวิจัยเรื่องจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในด้านต่างๆ ดังนี้

6.5.1 ข้อเสนอแนะสำหรับองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน

องค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนควรมีมาตรการส่งเสริมจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน รวมทั้งมีความจริงใจในการกำกับดูแลกันเอง (self-regulation) เพื่อเป็นการยกมาตรฐานวิชาชีพของ

คน และไม่ควรปิดกั้นการตรวจสอบจากสังคม ควรเปิดโอกาสให้องค์กร/บุคคลภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบจริยธรรมในวิชาชีพสื่อได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น ในรูปแบบการเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ และการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างความเชื่อมั่นแก่บุคคลภายนอกว่าสื่อได้ทำหน้าที่บนพื้นฐานของจริยธรรม ไม่เห็นแก่พวกพ้อง และสามารถเป็นที่พึ่งของสังคมได้อย่างแท้จริง

6.5.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติงานด้านการสื่อสารมวลชน

ผู้ปฏิบัติงานด้านการสื่อสารมวลชนควรยึดมั่นในจริยธรรม/จรรยาบรรณในวิชาชีพของตนตามที่ได้รับการสอน/อบรมมาจากสถาบันการศึกษาและขององค์กรวิชาชีพ ไม่ควรเห็นแก่ผลประโยชน์หรือความสัมพันธ์ส่วนตัว จนละเลยบทบาทหน้าที่ของสื่อในการสร้างสรรค์และจรรโลงสังคม นอกจากนี้ การรวมกลุ่มวิชาชีพด้านสื่อสารมวลชนจะช่วยให้สื่อมีความเป็นเอกภาพและมีความเข้มแข็งในการตรวจสอบและพัฒนาจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนมากขึ้น

6.5.3 ข้อเสนอแนะสำหรับองค์กรกำกับดูแล

องค์กรกำกับดูแล เช่น คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) สามารถมีบทบาทเชิงรุกในการเป็นตัวกลางส่งเสริมจริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชนประเภทต่างๆ ได้ โดยการใช้อำนาจตามที่กฎหมายมอบหมายหน้าที่ให้ เช่น การส่งเสริมการรวมกลุ่มวิชาชีพสื่อ การกำกับดูแลเนื้อหารายการ และการประกอบกิจการสื่อบนหลักของจริยธรรม โดยให้ทุนและบุคลากรสนับสนุนสำหรับสื่อมวลชนที่มีความจำเป็น

6.5.4 ข้อเสนอแนะสำหรับสถาบันการศึกษา

สถาบันการศึกษาทั่วไปควรปลูกฝังความรู้เท่าทันสื่อให้นักเรียนตั้งแต่ยังเด็ก เพราะเด็กเติบโตมาในโลกของสื่อ โดยเฉพาะในปัจจุบันที่มีสื่อใหม่ซึ่งเด็กสามารถเข้าถึงได้ง่ายตลอด 24 ชั่วโมง และมีเนื้อหาที่มีอิทธิพลต่อความคิดและพฤติกรรมของเด็กอย่างท่วมท้น ส่วนสถาบันการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยหรือสอนวิชาชีพด้านสื่อสารมวลชน ก็มีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังความรู้และทัศนคติในการประกอบวิชาชีพสื่อสารมวลชนให้แก่บุคลากรสื่อในอนาคต ดังนั้นสถาบันการศึกษาจึงควรให้ความสำคัญกับจริยธรรมมากเท่ากับเนื้อหาทางวิชาการ และควรประสานความร่วมมือกับองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน เพื่อก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ทันต่อเหตุการณ์และสามารถผลิตนักวิชาชีพที่สามารถออกไปปฏิบัติงานสื่อสารมวลชนได้ในโลกแห่งความเป็นจริง

6.5.5 ข้อเสนอแนะสำหรับภาคประชาชน

เนื่องจากประชาชนคือหัวใจหรือเป้าหมายของการทำหน้าที่สื่อมวลชน ดังนั้นประชาชนและสังคมจึงควรตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของตนในฐานะผู้อ่าน/ผู้ฟัง/ผู้ชม ในระดับครอบครัว ผู้ปกครองควรทำหน้าที่ชี้แนะให้เด็กมีความรู้เท่าทันสื่อ รู้จักแยกแยะสื่อที่ดีและไม่ดี รู้จักเลือกบริโภคสื่อที่เหมาะสม ในระดับสังคม ประชาชนควรมีบทบาทหน้าที่เชิงรุกในการตรวจสอบการทำหน้าที่ของสื่อโดยผ่านกระบวนการต่างๆ เช่น ส่งข้อคิดเห็น การสนับสนุนสื่อที่มีจริยธรรม การต่อต้านสื่อที่ขาดจริยธรรม การมีส่วนร่วมในฐานะสภาผู้ชม กลุ่มผู้ปกครอง ฯลฯ เพื่อให้สื่อมวลชนปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบและมีจริยธรรม

6.5.6 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

เนื่องจากการวิจัยนี้เป็นการศึกษาจริยธรรมในวิชาชีพของสื่อมวลชนหลายประเภท ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และอินเทอร์เน็ต เพื่อให้ได้ประเด็นรอบจริยธรรมในภาพรวม ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคตว่าควรมีการศึกษาเชิงลึกเรื่องจริยธรรมในวิชาชีพของสื่อประเภทต่างๆ ให้กว้างขวางขึ้นในแง่มุมต่างๆ เช่น ปรัชญา หลักคิด และมาตรการในการกำกับดูแลจริยธรรม เพื่อหามาตรการและแนวทางส่งเสริมจริยธรรมในวิชาชีพสื่อแต่ละประเภทให้ชัดเจนยิ่งขึ้น นอกจากนั้น ยังควรมีการศึกษาไปถึงจริยธรรมของสื่อในยุคแห่งการหลอมรวม (convergence) เพื่อเตรียมรับมือกับปัญหาจริยธรรมในรูปแบบใหม่ที่น่าจะมีความซับซ้อนและท้าทายประเด็นทางจริยธรรมมากขึ้นกว่าเดิม